

Birden çok sınıfın birleştirilmesiyle oluşturulmuş bir öğrenci grubuyla bir öğretmen tarafından yapılan öğretime birleştirilmiş sınıflarda öğretim denir (Köksal, 2003). Başka bir tanımla birleştirilmiş sınıflarda öğretim; farklı yaş, sınıf ve yeteneklerdeki öğrencilerin aynı grup içinde öğretim almalarıdır (Little, 1994).

Öğretim biçimi, birleştirilmiş sınıfları bağımsız sınıflardan ayıran en önemli farklılıktır. Birleştirilmiş sınıflarda öğrenciler, normal öğretimin yapıldığı bağımsız sınıflardan farklı olarak derslerin önemli bir bölümünü kendi kendilerine çalışarak ve öğrenerek geçirirler. Bu yüzden birleştirilmiş sınıflardaki öğrenciler kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu normal sınıflara göre daha fazla taşırlar (Fidan ve Baykul, 1997).

Bu sınıflarda öğrenciler, öğretmenlerin rehberliğinde bireysel ve gruplar halinde çalışırlar. Bu nedenle birleştirilmiş sınıflı okullar, öğrenci merkezli okullardır ve en güzel aktif öğretim ortamlarıdır (Tekişik, 2000). Sınıfların birleşmesiyle oluşan gruplarda farklı yaş, bilgi ve deneyimdeki öğrenciler bir arada olduğu için etkileşme, birbirinden öğrenme ve yardımlaşma imkânı sağlar. Öğretmensiz saatlerde öğrenciler kendi kendilerine çalıştıkları için otokontrol, araştırma yapma, kendi kendine öğrenme yetenekleri gelişir. Birleştirilmiş sınıflar iyi yönetilirse, öğrencilere yetenekli oldukları ve ilgi duydukları konularda bireysel olarak gelişme ve bireysel farklılıklarına göre eğitilme imkânı sağlar (Akbaşlı ve Pilten, 1999; Köksal, 2003).

Birleştirilmiş sınıfl uygulamasının yararlarının yanı sıra birtakım sınırlılıkları da vardır. Sınıf öğretmenliği yapanların tamamı, birleştirilmiş sınıflar uygulaması konusunda yeterli bilgi ve birikime sahip değildir (Köksal, 2005). Bu sınıflarda ilköğretim programlarında belirtilen hedeflerin tümüne ulaşabilmek güçleşmektedir. Öğretmenin derse hazırlık için harcadığı zaman ve enerji artmaktadır. Öğrencileri kendi kendilerine çalışmaya yönlendirmek ve bunu etkili biçimde gerçekleştirmek için yapılacak hazırlık çok zaman almaktadır (Köksal, 2005).

Birleştirilmiş sınıf uygulamasının Türkiye dışındaki uygulanışı incelendiğinde 19.yüzyılın ikinci yarısında, Kuzey Amerika ve Avrupa'da birleştirilmiş sınıflar ilkokullarda yaygın olan model olmuştur. Sanayi devrimi ve şehirleşme ile birlikte bu sistem, yerini homojen yaş ve seviyeleri içeren klasik sisteme bırakmıştır. 1960'ların sonlarında, eğitimin etkisinin artması ve kaynak yönetiminin iyileşmesiyle beraber, birleştirilmiş sınıflardan oluşan küçük okulları kaldırma girişimleri başlamıştır. Fakat 1980'lerden itibaren bu anlayış tersine dönmüş ve bu "küçük okullar" dünyanın her yerinde tekrar işlevsel hale getirilmeye başlanmıştır (Bayar, 2009). Bugün AB ülkelerinin hemen hepsinde, ABD'de, Japonya ve Kanada gibi pek çok ülkede de birleştirilmiş sınıflar uygulaması yapılmaktadır.

Türkiye'de ise sosyal, ekonomik ve coğrafi koşullar, birleştirilmiş sınıflar uygulamasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle ülkemizin tüm illerinde birleştirilmiş sınıflar uygulamasının yapıldığı okullar bulunmaktadır. MEB'in 2011–2012 eğitim öğretim yılı verilerine göre; 10.413 ilköğretim okulunda 305.201 öğrenci birleştirilmiş sınıf uygulamasına göre eğitim görmektedir. Buna göre Türkiye'deki ilköğretim okullarının yaklaşık % 35'i birleştirilmiş sınıf içeren okullardır.

Bu kadar yüksek bir oranda olan birleştirilmiş sınıf uygulamasını daha etkili ve verimli duruma getirmek için değişik dönemlerde çalışmalar yapılmış, programlar hazırlanmıştır. 2000–2001 eğitim öğretim yılına kadar "Birleştirilmiş Sınıflar Programı" ilkokul programı içinde ayrı bir program olarak yer almaktayken, 2000–2001 eğitim öğretim yılından itibaren değişikliğe gidilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18.05.2000 tarih ve 122 sayılı kararıyla 2000–2001 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamadan kaldırılan programların yerine, müstakil (bağımsız) sınıflarda uygulanan; "fen bilgisi", "sosyal bilgiler" ve "hayat bilgisi"

programlarının birleştirilmiş sınıflarda da okutulması kararlaştırılmıştır.

Bu uygulama ile

1. İlköğretim okullarında aynı programın uygulanması,
2. Eğitim-öğretimde birlik ve bütünlüğün sağlanması,
3. İlköğretim okullarında program farklılığından doğan sınıf uyumsuzluklarının ortadan kaldırılması,
4. Ölçme ve değerlendirmede, üst öğrenime yönlendirmede bütünlüğün sağlanması

hedeflenmiştir (Yıldırım, 2008).

30.03.2012 tarih ve 6287 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" gereği yapılan düzenlemeyle 1, 2, 3 ve 4. sınıflar ilkokul; 5, 6, 7 ve 8. sınıflar ortaokul kapsamında yer almaktadır. Eğitim sistemindeki bu değişiklikle beraber ilköğretim kurumlarında uygulanan haftalık ders çizelgesi de yeniden oluşturulmuştur. Buna göre Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 25.06.2012 tarih ve 69 sayılı kararı ile kabul edilen İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesinin 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren 1. ve 5. sınıflardan başlanmak üzere kademeli olarak uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu nedenle 2012-2013 öğretim yılında ilkokulların 2, 3 ve 4. sınıflarında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 20.07.2010 tarih ve 75 sayılı kararı ile kabul edilen **İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinin uygulanmasına devam edilecek ve bu çizelge kademeli olarak uygulamadan kaldırılacaktır.**

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA ÖĞRENME- ÖĞRETME SÜREÇLERİ

Birleştirilmiş sınıflarda dersler, öğretmenli ve ödevli olarak gerçekleştirilir.

Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretmenli Dersler

Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenin kendisinin yönettiği derslere "öğretmenli dersler" denir. Öğretmenli dersler, öğretmenin öğrencilerle doğrudan doğruya ilgilendiği saatlerdir. Öğretmenli derslerde öğretmen öğrencilere kılavuzluk eder, kazandırılmak istenen bilgi, tutum ve beceriyi kazandırıcı etkinlikleri öğrencilerle birlikte yapar (Erdem, 2006).

Bu derslerde öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmeleri güç olan, karmaşık, zor ve öğrencilerin ilk defa karşılaştıkları konulara yer verilmelidir. Önemli ve öncelikli olan konular öğretmenli derslere bırakılmalıdır.

Öğretmen bir konuyu, birkaç sınıfla ortak olarak işlediği takdirde, sınıf düzeylerini dikkate alarak; konu üzerinde her sınıfın seviyesine göre çalışmalıdır. Öğrencilerin ödevli derslerde yapacakları çalışmalara yol gösterici bir strateji takip edilmelidir ve ödevli saatlerde yaptıkları çalışmalar grupça değerlendirilmelidir.

Birleştirilmiş Sınıflarda Ödevli Dersler

Birleştirilmiş sınıflardaki öğretimin başarısı önemli ölçüde ödevli geçen derslerde öğrencilerin kendi kendine yaptıkları çalışmalara bağlıdır.

İyi bir planlama yapılarak ödevli dersler, öğrencilerin kendilerini etkin kılmalarına yarayan özel bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Öğretmenin yönetiminde yapılmayan bu çalışmalar rastlantıya bırakılmamalıdır. Öğrencilere ne yapacakları ve nasıl çalışacakları konusunda örneklerle ayrıntılı bir açıklama yapılmalıdır. Öğrencilerin kendi kendilerine meşgul olacakları bu saatlerde sadece öğrendiklerini tekrarlamak değil, aynı zamanda yeni öğrenmelere ve çalışmalara hazırlanma imkânı verilmelidir.

Ödevli derslerde öğrencilere verilen ödevlerin amacının, onları meşgul edip susturmak olmadığı, kendi kendilerine çalışıp bir

şeyler öğrenmek ve beceriler kazanmak olduğu anlatılmalı, ele alınacak etkinlikler büyük ve küçük bütün çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır (MEB, 2000).

Ödevli derslerde verilen çalışmaların, amacına ulaşım ulaşmadığını belirlemek amacıyla, mutlaka değerlendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu durum, geri bildirim alamayan öğrencide yanlış öğrenmelerin oluşmasına ve çalışmalarının değerlendirilmediğini gördüğü için yaptıklarını aksatıp tamamlamamasına neden olacaktır.

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARI OLUŞTURMA BİÇİMLERİ

Öğretmen Sayısı	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
1	(1 + 2 + 3 + 4)			
2	(1 + 2)	(3+4)		
3	(1)	(2 + 3)	(4)	

Tek öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri birleştirilerek bir öğretmen tarafından okutulur. Yönetimi en zor olan birleştirilmiş sınıf biçimidir. Bu tür sınıflarda kazanımların tümü için etkinlik yaptırmak diğer sınıflara göre daha güçtür.

İki öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda normal koşullarda 1 ve 2. sınıf öğrencileri bir grup, 3 ve 4. sınıf öğrencileri bir grup olacak şekilde birleştirilmeleri önerilir. Ancak öğrenci ve derslik sayısı gibi etkenler göz önünde bulundurularak farklı modeller düzenlenebilir (1) ve (2+3+4) ya da (1+2+3) ve (4) gibi.

Üç öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda normal koşullarda 1. sınıf bağımsız, 2 ve 3. sınıf öğrencileri bir grup, 4. sınıf bağımsız olacak şekilde uygulama yapılması önerilir. Ancak öğrenci ve derslik sayısı gibi etkenler göz önünde bulundurularak farklı modeller düzenlenebilir (1+2) ve (3) ve (4) ya da (1) ve (2,+3) ve (4) gibi.

Bir sınıfa düşen öğrenci sayısının azlığı ve bu gibi sınıflara ayrı birer öğretmen verilemeyişi nedeniyle birden fazla sınıfın birleşmesinden oluşan ve tek bir öğretmenin yönetiminde bulunan sınıftır.

Birleştirilmiş Sınıf Uygulamaları ve Ortaya Çıkış Nedenleri?

Birleştirilmiş sınıf uygulamaları; ilköğretim programına göre birden fazla sınıfın

birleştirilerek bir grup meydana getirmek suretiyle, bir öğretmen tarafından ders yapılmasıyla oluşur.(Fidan ve Baykul, 1993: 2)

Birleştirilmiş sınıf uygulamaları;

Öğretmen azlığı ve öğretmen alımında maddiyat açısından ortaya çıkan yetersizlikler

Köyden kente göç ve bunun getirdiği sorunlar.

Bazı köylerde öğrenci sayısının sınıf açılmayacak kadar az olması.

Köylerde ve kırsal yerleşim birimlerindeki öğrenci azlığı gibi nedenler birleştirilmiş

sınıf uygulamalarını ortaya çıkarmıştır.

Birleştirilmiş Sınıfları Oluşturma Biçimleri:

Öğretmen sayısı	Derslik Sayısı	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf
1	1	(1+2+3+4+5)				
2	2	(1+2+3)	(4+5)			
2*	2	(1+2)	(3+4+5)			
3	3	(1)	(2+3)	(4+5)		
4	4	(1)	(2+3)	(4)	(5)	
4**	4	(1)	(2)	(3)	(4+5)	

(*) A grubu öğrencilerinin sayısı çok kalabalık olduğu durumlarda, 3. yıl öğrencileri B grubuna dâhil edilebilir.

(**) 2. ve 3. yıl öğrencilerinin birleştirilmesiyle oluşan sınıfta öğrenci mevcudu çok fazla olursa, 2. ve 3. yıl öğrencileri bağımsız, 4. ve 5. yıl öğrencileri birleştirilmiş sınıflar oluşturularak okutulur.

Birleştirilmiş Sınıf Uygulamalarının ortaya çıkışı:

Birleştirilmiş sınıf uygulaması: Köye yönelik bir öğretim uygulamasıdır. Normal öğretimin yapıldığı bir sınıftaki öğretim ile birleştirilmiş sınıf öğretimi arasındaki en belirgin fark, öğretimin biçimidir. Birleştirilmiş sınıflarda öğrenciler ders saatlerinin büyük bir bölümünü kendi kendine çalışarak geçirirler. Birleştirilmiş sınıf öğretiminin bu konuda gerekli bilgi ve beceriye ayrıca öğrencilerin bireysel çalışabileceği materyal bilgisine sahip olması gerekir. Kılıç'a(2005: 43) göre öğrencileri tarafından sevilen öğretmenlerin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Birleştirilmiş sınıf okutan öğretmen, etkili ve verimli bir öğretim için görev yaptığı çevreyi çok iyi tanımalıdır. Halkın sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamını, çevrenin imkân ve şartlarını çok çok iyi bilmelidir. Birleştirilmiş sınıflı okullardaki ders araç ve gereçlerinin eksikliği, kullanım açısından yetersizlikleri ve temin edilme imkânlarının kısıtlı oluşu; materyal azlığını ve beraberinde de eğitimi kalıcılıktan çıkarıp üstünkörü bir eğitime itmektedir. Bizim üzerinde duracağımız konu olan materyal öğretimi de bu aşamadan itibaren sıklıkla konuşmaya çıkacaktır.

Okulların ilköğretim programının öngördüğü şekilde yaparak-yasayarak öğrenime elverişli olabilmesi için, birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında özellikle uygulama Bahçeleri ve dersliklere yer verilmelidir. Bunun asıl amacı da birden fazla duyu organına hitap ederek kalıcı öğrenmeyi sağlarken materyal ortamını ve kullanışlılığını ortaya çıkarmaktır.

Birkaç sınıfı aynı anda bir arada yönetmek, öğretmenin her gün için önceden hazırlık yapmasını gerektirir. Çünkü birleştirilmiş sınıf öğretmeni aynı anda birden fazla sınıf ya da grupla ilgilenmek durumundadır. Bu da iyi bir planlama, beraberinde ise anlayış ve sabır gerektirir. Bu okullardaki bir başka önemli sorun da mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflı okullarda tecrübesiz bir şekilde görev almasıdır. Deneyimsiz öğretmenlerimiz bir sınıfa ders işlerken, diğer sınıflarla yapacağı çalışmaları planlayamamaktadır. Öğretmenin bir plan dahilinde hangi sınıfa ne öğreteceğini hangi sınıfa uygulama yapacağını ve bunları yaparken de hangi materyalleri kullanacağını planlayabilmesi oldukça olumlu ve ileriye dönük bir çalışma olacağı önemli bir gerçektir.

Öğretim Materyalleri Nedir?

Eğitim kurumlarında veya öğretim yerlerinde (kurslar, seminer odaları, laboratuvarlar...) kullanılan gerek elektronik gerekse basit malzeme ve kaynaklara öğretim materyalleri denir. Televizyon, radyo, slaytlar, asetatlar, abaküsler, afişler, bilgisayar programları, kitaplar, dergiler, gazeteler, cdler, posterler, filmler, videolar, tepegöz, harita, cetvel, pergel, defter, kitap... gibi ve sayamadığımız daha nice araçlar öğretim materyallerinin en belirginlerindedir.

Materyal Eğitimi

Birleştirilmiş sınıf uygulamalarının mevcut olduğu bir okulda öğrencilerin kendi kendine çalışması, öğrenmesi, karşılaştığı sorunları kişisel çabasıyla çözmesi ve hayatını bu biçimde sürdürmesi esastır. Okul aracılığı ile yaşama hazırlanan öğrencilere, okulda kendi kendine çalışma ve öğrenme, zamanını iyi kullanma davranışları kazandırılmalıdır. Birleştirilmiş sınıflarda öğretmenin uygulamak zorunda olduğu kendi kendine çalışma zamanı iyi planlanırsa, kayıp zaman olmaktan çok, büyük bir kazanç ve fırsat olabilir. Birleştirilmiş sınıf öğrencilerinin ödevli derslerde yapacakları kendi kendine çalışmalardan verimli sonuçlar alabilmek için gerekli olan beceri ve alışkanlıkların yanında orijinal fikirlerle üretilmiş etkileyici materyallerin bulunması kalıcı öğrenmeyi ve bu kazanımları alabilmeleri büyük bir yarar sağlayacağı apaçık ortadadır.

Bu beceri ve alışkanlıkların çoğu:

1. Planlı çalışmak, neyi nasıl yapacağını, nelerden yararlanacağını anlamış olmak,
2. Araştırma, gözlem, deney ve incelemenin nasıl yapılacağını bilmek,
3. Kitaptan nasıl yararlanılacağını öğrenmek,
4. Kitap, defter, kalem ve araç-gereçlerini her an çalışmaya hazır bulundurmak,
5. Kitabın nasıl okunacağını bilmek,
6. Harita, atlas, sözlük, ansiklopedi ve benzeri kaynaklardan nasıl yararlanılacağını bilmek ve bunları kullanmak,
7. Resim, şekil, grafik vb. görsel kaynaklardan bilgi edinmenin yollarını öğrenmek,
8. Sessiz okuma alışkanlığını kazanmak,
9. Düşüncelerini grafik, çizelge, harita, resim vb. yolları kullanarak açıklayabilmek,
10. Deney, gözlem, araştırma ve inceleme sonuçlarını düzenleyip, rapor hazırlayabilmek,
11. Çalışırken çevreyi ve özellikle grubundaki arkadaşlarını rahatsız etmemek,
12. Tertipli ve düzenli çalışmak,
13. Zamanı iyi değerlendirerek çalışmak,
14. Dikkatli ve sabırlı çalışmak, şeklindedir.

Materyal bilgisinin önemi oldukça gerçekçi bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Materyal çeşitliliğini ve sıklıkla kullanımını zorunlu hale getiren eğitim sistemimizin en büyük sorunlarından biri olarak günümüze gelen öğretim materyallerinin önemini bir kez daha vurgulamak istiyorum.

Bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler, bireylerin gereksinimlerinde değişime neden olurken, çağı yakalayabilecek ve gelişen teknolojinin hızına davranış olarak uyum sağlayabilecek nitelikli insan gücünün yetistirilmesi gerekliliği, ülkelerin eğitim sistemlerinde yenilge gitmelerini zorunlu hale getirmektedir (Erginer, 2006). Eğitimin en önemli elemanı öğretmendir. Bu nedenle, toplumu çağdas toplum haline getirmede öğretmenin rolü çok büyüktür. Bundan dolayı, öğretmenlerin nitelikli kişiler arasından seçilen, iyi yetistirmiş elemanlar olması bir zorunluluktur. Çocuklarımızın çağa ayak uyduracak, ülkemizin kalkınmasında önemli roller oynayacak, çağdas bilgi ve becerilerle donatılmış üstün yetenekli bireyler olarak yetistirmesi ancak üstün yetenekli öğretmenler eliyle gerçekleştirilebilecektir. Öğretmenin öğrencileriyle olan etkileşimi, hem öğretme öğrenme süreçlerinin niteliğinin artmasında, hem de öğrenci davranışlarında olumlu yönde değişikliklerin meydana gelmesinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle _lköğretim kademesinde öğretmenin taşıdığı sorumluluk daha da artmaktadır. Çünkü birey ilk kez bu dönemde, okulu ve öğretmeni tanımakta; okula ya da öğretmene karşı kazanılan tutum ve davranışlar öğrenciler üzerinde çok etkili olmakta ve hatta yaşam boyu izlerini sürdürebilmektedir. Öğrencilerin nitelikli davranışlar göstermesi, doğrudan doğruya öğretmenin göstereceği nitelikli davranışlarla ilgilidir. Bu da büyük ölçüde öğretmenin hizmet öncesi eğitiminde nitelikli bir eğitim programından geçmesi ve öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği niteliklere sahip olması ile mümkündür (Gökçe, 2003). Sınıf öğretmenlerinin özel konuların öğretimine ilişkin yeterliklerine bazı özel durumlarda öğretim yapabilecek yeterlikler de eklenmek durumundadır. Zira, köy şartlarında ve imkanlarında sınıf öğretmenlerinin karşılasabilecekleri özel durumlarda birleştirilmiş sınıf uygulaması ile bu hizmet yürütülmektedir (Öztürk, 2002). Ülkemizde birleştirilmiş sınıflı okulların açılış nedenlerine bakıldığında; _lköğretimin kırsal alanlarda yaygınlaştırılması, kırsalda yaşayan halkın okul istegi, Türkiye'nin doğal arazi yapısı ve iklim şartları, yerleşim birimlerinin uzaklığı ve ulaşım güçlüğü, okul

binalarının fiziki yetersizliği ve öğretmen eksikliği vb. nedenlerin birleştirilmiş sınıflar uygulamasını zorunlu kıldığı söylenebilir (Dogan, 2000). Sosyo-ekonomik gerçekler sonucunda bir mecburi uygulama olarak karşımıza çıkan birleştirilmiş sınıf uygulamasının eğitimciler tarafından faydalı ve dezavantajlı yönleri üzerinde durulmaktadır. Örneğin, birleştirilmiş sınıflarda öğretimin iyi yürütülmesi durumunda öğrencileri yetenekli oldukları ve ilgi duydukları alanlarda bireysel olarak geliştirmek ve bireysel farklılıklara göre bir öğretim ortamı hazırlama imkanı olabilmektedir (Akbaşlı ve Pilten, 1999). Birleştirilmiş sınıflarda en büyük sorun, öğretmensiz geçen sınıfları kendi kendilerine çalıştırabilmektir. Öğretmenin bu konuda yeterli olması gerekir. Bunun için de birleştirilmiş sınıfları okutan bir öğretmen, her şeyden önce, normal sınıflarda başarı gösteren bir öğretmen olmalıdır. **Birleştirilmiş sınıflarda öğretim** dersi eğitim fakültelerinde sınıf öğretmenliği programında son sınıfta haftada iki saat olarak okutulan bir ders olmakla beraber mezun olan öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun ilk ataması köy veya mezralara yapılmaktadır. Yani sınıf öğretmenleri, birleştirilmiş sınıflarda öğretim yapan okullarda göreve başlamaktadır. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin görev ve sorumlulukları normal eğitimöğretim yapılan sınıflara göre iki kat daha artmaktadır. Öğretmen bir gün önceden çalışma yapıları hazırlamak ve yapacağı etkinlikleri çok iyi planlamak zorundadır. Çünkü birleştirilmiş sınıflarda öğrencilerin tümünün etkin duruma getirilmesinde, öğretmen hazırlığının çok büyük önemi vardır Eğitim fakültelerindeki **birleştirilmiş sınıflarda öğretim** dersinde öğretmen adaylarının yetistirmesinde istenilen hedefe ulaşılmadığı takdirde, bu uygulama ile yetisen öğrenciler olumsuz olarak etkilenecektir. 2005-2006 yılı itibarıyla eğitimde tümevarım yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. Tümevarım yöntemi ile cümle öğretimi, tümdengelim yöntemine göre daha fazla bireysel yardımı gerektirmektedir.

1. Birleştirilmiş Sınıf Kavramı

Birleştirilmiş sınıflar, iki ya da daha çok sınıfın, bir grup teşkil ederek bir öğretmen yönetiminde birlikte çalışmasıdır. Bu biçimde yapılacak öğretime, "birleştirilmiş sınıflarda öğretim" denilmektedir (Binbaşıoğlu, 1999:1). Birleştirilmiş sınıf kavramı Çınar (2004:1) tarafından: "Öğretmen ve derslik sayısının yetersizliği, öğrenci azlığı gibi nedenlerden ötürü özellikle köy ve kasaba ilköğretim okullarında farklı seviyedeki öğrencilerin bir sınıfta toplanarak eğitim öğretim çalışmalarının sürdürüldüğü sınıftır" şeklinde ifade edilmiştir. Birleştirilmiş sınıf uygulamasında, farklı sınıflardaki öğrenciler birbirleriyle etkileşim ve iletişim içerisinde olurlar. Farklı gelişim seviyeleri ve hazır bulunuşluluk düzeylerindeki öğrencilerin aynı mekânda, düzeylerine uygun olarak öğrenme - öğretme süreci geçirmelerini amaçlar. 1951 yılında köy okullarını incelemek ve çözüm önerileri bulmak amacıyla çağırılan K.V.Wofford çalışmaları sonunda sunduğu raporda "sınıf sistemi" yerine "grup sistemini" önermiştir. Bu sistemin amacı 1. 2. 3. sınıfları ve 4. 5. sınıfları ayrı bir grup altında birleştirerek, her grup içinde her yıl, birbirine eşit güçlükte öğretim programları uygulamaktır (Binbaşıoğlu, 1999:2). Ülkemizin sosyal demografik yapısı ve kırsal yerleşim alanlarının 1970'lere kadar şehir nüfusundan fazla olması bu uygulamayı zorunlu kılmıştır. Nüfusu az olan yerleşim yerlerinde öğrenci sayısının azlığı, az mevcutlu sınıflara birden fazla öğretmen verilmesinin imkânsızlığı nedeniyle, birden fazla sınıfın birleştirilerek bir grup halinde, bir öğretmen yönetiminde okutulması zorunluluğunu doğurmuştur. Ülkemizde birleştirilmiş sınıflar daha çok köy olgusuna dayanmaktadır. Birleştirilmiş sınıf uygulaması ekonomik açıdan düşünülmüş bir önlem sonucu ortaya çıkmıştır. Doğan da (2000:9) "Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve coğrafi koşulları birleştirilmiş sınıflar uygulamasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin tüm illerinde birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan okullar hala vardır. AB ülkelerinin çoğunda, ABD'de, Japonya ve Kanada gibi pek çok ülkede de

birleştirilmiş sınıflar uygulaması yapılmaktadır” diye belirtmektedir.

2. Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretimin Temel Özellikleri

Palanav'a (2007:27) göre birleştirilmiş sınıflarda birden fazla sınıf aynı anda öğrenim görecektir. Bu sebeple birleştirilmiş sınıflarda eğitim öğretim faaliyetlerinin çok iyi bir şekilde düzenlenmesi gereklidir. Öğretmen ünitelerin işlenmesinde ve konuların ele alınmasında öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurup çevre koşullarını dikkate alarak planlama yapmalıdır. Burada öğretmenin en önemli sıkıntısı birbirinden farklı gelişim özelliklerine sahip ve bilgi düzeyleri bakımından aralarında önemli farklar bulunan öğrencilerden oluşan birden fazla sınıfa bir arada eğitim vermek durumunda kalmasıdır. Öğretmenin, her sınıfa aynı anda farklı konuyu anlatma gibi bir şans olmadığı için; bir grubu ödevlendirmek ve öğretmensiz olarak dersi sürdürmek, diğer grupla da öğretmenli ders işlemek durumundadır. Ama asıl önemli olan ödevli olarak ders yapacak olan öğrencilerin etkili bir şekilde bu işi yapmalarını sağlayabilmektir. Bu nedenle birleştirilmiş sınıf okutan öğretmen derslerini öğretmenli ve ödevli olarak özenle planlamalıdır. Doğan (2000:181-184) öğretmen ve öğrencilerin dersi birlikte işledikleri, konunun önemli yerlerinin, konu hakkındaki ipuçlarının, anlaşılmasını kısımların tekrarının, ek alıştırmaların ve deneylerin yürütüldüğü ders saatlerinin öğretmenli işlenen ders saatleri olduğunu söyler. Bu saatlerde yapılacak etkinlikler

öğretmen tarafından planlanır ve bu plan çerçevesinde dersler işlenir. Ödevli dersler ise, öğrencilerin, önceden öğrendikleri ünite ve konuların ayrıntılarını veya alt konularını, kendi kendine çalışarak, o konudaki bilgi ve beceri ve kapasitelerini arttırmaya çalıştıkları ders saatleridir. Ödevli ders konusunun kritik noktaları tespit edilmeli ve bu hassas noktalar ödevli çalışacak gruplara dersin başında açıklanarak gerekli ipuçları verilmesine dikkat çekilmelidir. Köklü de (2000:31) “Birleştirilmiş sınıf uygulaması, köye yönelik bir öğretim uygulaması olmasının yanında, Türk Eğitim Sistemi içinde yer alan sekiz yıllık ilköğretim uygulamasının birinci kademesine yönelik bir uygulamadır. Türk eğitim sisteminde ilköğretim sekiz yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Bu sürenin ilk beş yılına ilköğretim birinci kademe, son üç yılına ise, ilköğretim ikinci kademe denilmektedir. Bu iki kademe birbirinden farklı eğitim-öğretim özellikleri gösterir. Genel olarak birinci kademede sınıf öğretmenliği, ikinci kademede branş (dal) öğretmenliği uygulaması yapılmaktadır. Birinci kademe, birinci devre ve ikinci devre diye ayrılmaktadır. Birinci devre 1., 2. ve 3. sınıfları, ikinci devre ise 4. ve 5. sınıfları kapsamaktadır. Birinci devreye A grubu, ikinci devreye ise B grubu denir” şeklinde ifade etmektedir.

Birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmen derslik ve sınıf mevcutlarına göre,

bu sınıfların yönetiminde birçok seçenek vardır. Bunlar:

1. Tek öğretmenli okullarda A ve B grubu (1.2.3.4.5. sınıf) öğrencileri birleştirilerek bir öğretmen tarafından okutulur.
2. İki öğretmenli okullarda, A grubu bir öğretmen, B grubu da bir öğretmen tarafından okutulur. A grubundaki öğrenci mevcudu B grubundaki öğrencilerden fazla ise 3. sınıf öğrencileri de B grubu tarafından okutulabilir.
3. Üç öğretmenli okullarda, A grubundaki 1. sınıf öğrencileri bir öğretmen, 2.ve 3. sınıf öğrencileri birleştirilerek bir öğretmen, 4.ve 5. sınıf öğrencileri bir öğretmen tarafından okutulur.
4. Dört öğretmenli okullarda 1.4.5. sınıflar bağımsız olur diğer sınıflar (2. Ve 3.sınıflar) öğrenci mevcutlarına göre birleştirilir. Burada öğrenci ve sınıf mevcuduna göre hareket edilerek sadece iki sınıf birleştirilir, diğer sınıflar bağımsız olur.
5. Yörenin özelliğine göre B grubu öğrencileri fazla ise taşınmalı eğitim kapsamına alınabilir.
6. A ve B grubu toplamı normalin çok üstünde ise öğretmenin rızasıyla ikili öğretime geçilir.
7. Aday veya vekil öğretmenine imkânlar ölçüsünde B grubu verilir

Birleştirilmiş sınıfların oluşturulma biçimleri

Öğretmen Sayısı	Derslik Sayısı	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
1	1	(1 + 2 + 3 + 4 + 5)				
2	2	(1 + 2 + 3)			(4 + 5)	
2*	2	(1 + 2)		(3 + 4 + 5)		
3	3	(1)	(2 + 3)		(4 + 5)	
4	4	(1)	(2 + 3)		(4)	(5)
4**	4	(1)	(2)	(3)	(4 + 5)	

(*) A grubu öğrencilerinin sayısı çok kalabalık olduğu durumlarda, 3. yıl öğrencileri B grubuna dahil edilebilir.

(**) 2. ve 3. yıl öğrencilerinin birleştirilmesiyle oluşan sınıfta öğrenci mevcudu çok fazla olursa, 2. ve 3. yıl öğrencileri bağımsız, 4. ve 5. yıl öğrencileri birleştirilmiş sınıflar oluşturularak okutulur.

Abay'ın da (2007:14) belirttiği gibi birleştirilmiş sınıflarda sadece Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji derslerinin verilmesinde öğretmenli ve ödevli ders ayırımı yoktur. Birleştirilmiş sınıflarda eğitimi bir nebze olsun kolaylaştırmak için bu dersler her yıl değişimli olarak işlenmektedir. A grubunu okutan öğretmen 1. 2. ve 3. sınıflarla belirlenen yıla göre hangi sınıfın programının uygulanması isteniyorsa onu uygulamaktadır. 1. sınıfın Hayat Bilgisi programının uygulanması gerekiyorsa 2. ve 3. sınıflarla birlikte 1. sınıf programı işlenmektedir.

Bu işlem sırayla devam etmektedir. Sonraki yıl 2. sınıfın, daha sonraki yıl ise 3. sınıfın Hayat Bilgisi programı uygulanmaktadır. Bu durum B grubunda da aynıdır.

İlk yıl 4. sınıf Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji programı, ikinci yıl 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ile Fen ve Teknoloji programı uygulanmaktadır.

3. BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Birleştirilmiş sınıflı okulların yapı, fonksiyon, programın uygulanışı, idari yapı ve işleyiş biçimlerine ilişkin kendilerine has bazı özellikleri vardır. Bu özellikler, bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir (Abay, 2006:18).

Mevcut alan yazına dayanarak, birleştirilmiş sınıf uygulaması sonucunda ortaya çıkabilecek olumsuzluklar şöyle sıralanabilir:

1. Öğretmenin görev, yetki ve sorumluluklarının boyutu artmaktadır. 5 sınıflı bir arada okutan öğretmen aynı zamanda müdür yetkilidir. Bağımsız sınıflarda uygulanan program, 2000-2001 öğretim yılından itibaren aynen birleştirilmiş sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır. Tek bir sınıfı (bağımsız sınıf) okutan bir öğretmenle, 5 sınıflı bir arada okutan müdür yetkili bir öğretmenin görev, yetki ve sorumluluklarının boyutunun farklılığı tartışılmaz (Köksal, 2009:17).
2. Birleştirilmiş sınıflı okullarda dersin işleniş sırasında ödevli ve öğretmenli çalışan iki grup öğrenci vardır. Öğretmenler ödevli çalışacak grubu derse başlarken ödevlendirmek ve dersin son aşamasında yaptıkları çalışmalarını değerlendirmek için süre harcamaktadırlar. 40 dakika işlenen dersin süresinin öğretmenli çalışacak grupta azalması dezavantaj olarak belirtilebilir
3. İlköğretim programının tüm hedeflerine ulaşabilmek güçleşmektedir. Koşullar ve özellikle zaman yetersizliği hedeflere erişmeyi güçleştirmektedir
4. Sınıf öğretmenliği yapan öğretmenlerin tamamı birleştirilmiş sınıflar konusunda yeterli bilgiye sahip değildir
5. Birleştirilmiş sınıflı okullarda araç-gereç ve bilgisayar donanımının bulunmaması hem idari hem de öğretmenlik alanında sorunlar oluşturur. Okulun bina işleri, bakım ve onarımı öğretmenin sorumluluğundadır. İdari işleri aynı anda yürütmenin zorluğu, ailenin okula ilgisizliği, mesleki yalnızlık, doyumsuzluk ve yardım alamama birleştirilmiş sınıf öğretmenini sıkıntıya sokabilmektedir.
6. Birleştirilmiş sınıf öğretmeni, okulun boy ve badana işleri, çatının,

kapıların ve pencerelerin bakımı ve onarımı, tuvaletlerin temizliği, su, kanalizasyon, okulun yakacak ihtiyacı ve bacaların temizliği ile uğraşmak ve bunları çözüme kavuşturmak zorundadır. Doğan da (2000:240) "Birleştirilmiş sınıfların çoğunda yardımcı hizmetli bulunmaz. Okul binasının tadilatı, onarımı, badanası ve boyası her yeni öğretim yılının başında öğretmen, öğrenciler ve köy halkı tarafından yapılmak durumundadır" diyerek bu görüşü desteklemektedir.

7. Geçim kaynağı toprağa ve hayvancılığa bağlı olan kırsal alandaki aileler, ilköğretim çağındaki çocukların işgücünden yararlanı ve birleştirilmiş sınıflı köy okullarında öğrencilerin çeşitli tesirler altında okula muntazaman devam etmeyişleri, onların derslerde ve okul çalışmalarında geri kalmalarına sebep olur

8. İl ve ilçe merkezlerine çok uzak olan birleştirilmiş sınıflı okullarda resmi yazı ve belgelerin alınması ve gönderilmesi büyük bir sorundur (Doğan, 2000:237).

Hava ve yol şartlarının imkansızlığı nedeniyle, idari görevi üstlenen müdür yetkili öğretmenler, evrak ve belgeleri zamanında ilgili birime göndermekte sıkıntı yaşarlar

9. Birleştirilmiş sınıflarda uygulanan program köyün, köy çocuğunun ve köy halkının ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır. Şehirdeki sosyal yaşamla köydeki sosyal yaşam eş değerde görülmez (Abay, 2006:20).

İlköğretim okullarının B Grubunda (4. ve 5. sınıflar) okutulan Sosyal Bilgiler dersinin program amaçları Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönünden; Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden; Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden ve Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden olmak üzere dört başlık altında gruplandırılmıştır. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda toplam 29 amaç sıralanmıştır. Bu amaçlar; müstakil sınıflı ve birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında ortaktır. Birleştirilmiş sınıflarla müstakil sınıfların Sosyal Bilgiler Program amaçları ortak olmasına karşın, içerikleri yönünden birbirlerinden farklıdır. Ayrıca, birleştirilmiş sınıflarda öğretmen aynı sınıfta ve aynı anda birden fazla sınıflı müstakiler olarak okuttuğundan ve aynı ders saatinde A ve B grupları arasında hiçbir dersler münavebeli işlendiğinden; Sosyal bilgiler dersi, bazı saatlerde öğretmenli, bazı saatlerde ise ödevli ders olarak okutulmaktadır. Birleştirilmiş sınıflardaki gerek içerik farklılığı gerekse uygulama farklılığı amaçların gerçekleştirilme düzeylerine ilişkin belirsiz bir durumu ortaya koymaktadır. Birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında okutulan Sosyal Bilgiler Programı'nda, 1968 yılından bu tarafa amaçlarında hiçbir değişiklik yapılmazken, 1993 yılında müstakil sınıflardaki Cumhuriyet ünitesi II. Yıl Yurdumuz ünitesine eklenmiştir.

İlköğretim programlarının ana unsurlarını amaç, konu, araç-gereç, yöntem, işleniş ve değerlendirme boyutları açısından ele aldığımızda konunun çok yönlü olarak incelenmesi sağlanmış olur. Bu şekilde program öğeleri arasında bağlantı kuran faktörler sosyal, kültürel, ekonomik, felsefe, bilim, teknoloji vb. sosyal bilimlere ait genel konular öğrencilerin düzeylerine göre Sosyal Bilgiler Programına aktarılmış olur (Ceyhan 1995: 13). Böylece ilköğretimde toplu öğretim sistemi ve eğitimdeki "bütünlük" ilkesi Sosyal Bilgiler dersinde de sağlanmış olacaktır. Kısacası; Sosyal Bilgiler Programını uygulamada pekçok önemli faktörler göz önünde tutularak, programı uygulama sonuçları ile program amaçlarının karşılaştırılmasına işlerlik kazandırılabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı ile ilköğretim okulları arasında iletişimi sağlamada programlar bir köprü oluşturur. İlköğretim programları ile ilköğretime öğretmen yetiştiren kurumların programları arasında tam bir örtüşme sağlanabilirse işe dönük bir Sosyal Bilgiler programı ortaya çıkacaktır. İlköğretim programları içerisinde birden fazla dersin yer alması, Sosyal Bilgiler Programı'nın birçok sosyal bilimlerden süzülmesi ünitelere dönüştürülmesi için mutlaka disiplinler arası uzmanların bir araya gelmesi gerekir.

Sönmez (1994: 43)'in, ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve dersine ilişkin akademik görüşlerinde: Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına bilişsel, duyuşsal ve devinışsel davranış taksonomisinin uygulanmasını önermektedir. Ancak bugüne kadar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Programına davranışlar yansıtılmamıştır. İlköğretim Programı'nda Sosyal Bilgiler dersinin çocuğa iyi insan, iyi vatandaş olabilmesi için gerekli nitelikleri kazandırma amaçları konular ve zaman açısından bakıldığında uygulanması zordur. Ertürk (1993: 53), ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nın amaçlarının çok genel olması, uygulamada amaçların gerçekleşmesini güçleştirmektedir. Kısacası; Sosyal Bilgiler dersinin amaçları hedef ve davranış düzeyine indirgenmesi gerektiğini belirtmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin 4 başlık altında toplanan amaçları, öğrenciyi hayata hazırlayıcı nitelikte olmakla birlikte, uygulamada bu amaçların büyük bir kısmına ulaşılamadığı gözlenmektedir. Sosyal Bilgiler Programı'nın amaçları çok genel ifade edilmekle birlikte bilişsel ve duyuşsal davranışlara dönüştürülme imkanını ortadan kaldırmaktadır. Böylece Sosyal Bilgiler Programı'nı uygulamada bu amaçların büyük bir kısmına ulaşılamadığı söylenebilir (Erden 1996: 17).

Öğrencilerin ileri yaşlarda toplum hayatına etkin bir vatandaş olarak girebilmeleri ve hayata hazırlanabilmeleri için yapılacak faaliyetler, Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarında yer almaktadır. Sosyal Bilgiler ders amaçları, öğrencilerin hem hayata hem de üst öğrenime hazırlanmaları için tertiplenmiştir. Sosyal Bilgiler ders amaçları, sınıf öğretmenleri ve öğrenci rollerini, eğitim ve öğretim faaliyetleri açısından fonksiyonel hale getirmektedir. Ancak Sosyal Bilgiler dersinin öğretim sürecine bakıldığında, dersin amaçları, öğrencilerin giriş işlemlerinin neler olabileceğini açık seçik ortaya koymasına rağmen, sınıf öğretmenleri sadece bilgi vermekte ve öğrencilerden bilgi alarak bu rollerini yerine getirmektedirler. Sosyal Bilgiler dersinde, öğretmeni ve öğrencileri bilgi vermeye ve almaya yönelten çeşitli nedenler şunlardır;

1. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan ünite sayısı az, oldukça geniş ve kapsamlıdır. Müstakil sınıflarda ünite sayısı daha fazla ve kapsamlıdır. Bu durum birleştirilmiş sınıf öğretmenlerini ve öğrencilerini bir dereceye kadar bilgi aktarmaya ve almaya zorlamaktadır.

2. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler Programı'nın içeriğini destekleyen kaynak ve materyaller, uygulama sürecinde birtakım farklılıkların ortaya çıkması amaçların gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır.

3. Birleştirilmiş sınıflı okullardaki araç-gereç ve materyal yetersizlikleri nedeni ile öğretmen ve öğrenciler sadece kitaba yöneliklerinden, beceriye yönelik amaçlar gerçekleştirilememektedir.

4. Sosyal Bilgiler Programı'ndaki amaçlar müstakil ve birleştirilmiş sınıflarda ortak olmasına rağmen; müstakil sınıflarda takip edilen içerikle birleştirilmiş sınıflarda takip edilen içeriklerin farklı olması, programdaki amaçların gerçekleşmesinde birleştirilmiş sınıflar aleyhine bir durum ortaya çıkarmaktadır. Eğer Sosyal Bilgiler dersi ile ülke genelinde standart bir vatandaş tipi isteniyorsa köy ve şehir okulları arasındaki program içeriklerindeki farklılıkların ortadan kaldırılması gerekir.

5. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler dersinde ele alınacak olan Atatürk ile ilgili konuların 3/4'ü sadece II. Yıl Yurdumuz ünitesine eklenmiştir. Aynı üniteye müstakil sınıflardaki "Cumhuriyetimizi Nasıl Kurduk?" ünitesi eklendiğinden, bu ünite kapsam olarak çok genişletilmiştir. II. Yıl için ayrılan Sosyal Bilgiler zamanının neredeyse 1/3'nün sadece bu ünite almaktadır. Bu nedenle zaman yetmezliği sorunu ile karşılaşan birleştirilmiş sınıf öğretmeni ve öğrencileri, bu ünitenin amaçlarına ulaşmada zorluk çekmektedir.

6. İlköğretimin birinci kademesindeki haftalık ders saati çizelgeleri incelendiğinde; Sosyal Bilgiler dersinin haftada 3 saat olduğu görülmektedir. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre, ilköğretimde bir

öğretim yılı 180 iş günü olup, 36 haftaya tekabül etmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin saat olarak yıllık yükleri müstakil ve birleştirilmiş sınıflarda toplam 216 ders saatidir. Sosyal Bilgiler programının amaçları, öğretmen ve öğrenciler arasında 216 aktif ders saatiyle gerçekleştirilmeye çalışılırken, tek öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda 92 ödevli (pasif) ders saati ve 124 öğretmenli (aktif) ders saati ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Sosyal Bilgiler ders amaçlarının birleştirilmiş sınıflarda gerçekleştirilmesi için, gerekli olan süre doğal olarak yetersiz kalmaktadır.

7. Sosyal Bilgiler dersinde, öğrenciyi harekete geçirici ve çeşitli beceriler kazandırarak hayata hazırlayıcı ana yöntem, küme çalışmasıdır. Müstakil sınıflarda küme çalışmasıyla ele alınacak ünite sayısı yeterli olmasına karşın, birleştirilmiş sınıflarda küme çalışmasına elverişli olan ünite sayısı az ve yetersiz kalmaktadır. Küme çalışmasıyla işlenecek ünite sayısı az olduğundan Sosyal Bilgiler dersi amaçlarının gerçekleşme düzeyini de düşürmektedir.

8. Birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler ders amaçlarının gerçekleştirileceği ortamlar açısından incelendiğinde; müstakil sınıfların daha çok şehir ya da gelişmiş köy ortamında ve bir öğretmenin kontrolündeki her bir sınıfın doldurduğu derslik ortamındaki öğretmen ve öğrencilerin performans düzeyleri daha yüksek olduğundan, Sosyal Bilgiler ders amaçlarını gerçekleştirme düzeyi risk taşımamaktadır.

9. İlköğretimin birinci kademesinde, Sosyal Bilgiler dersinde yapılan etkinliklerin değerlendirilmesi; ünite sonunda yapılan test, yazılı yoklama, sözlü, ödevler, gözlem ve kanaat şeklinde yapılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersindeki ölçme ve değerlendirmelerde, programdaki amaçlar ölçü olarak alınması gerekirken, sınıf öğretmenleri sadece bilgi düzeyindeki amaçları ölçmeye çalışmaktadırlar. Beceri düzeyindeki amaçların ölçülmesine yeterince önem verilmemektedir. Alışıla gelen bu uygulama Sosyal Bilgiler dersindeki beceriye

yönelik amaçlarının değerlendirme kapsamına alınıyor olması, bu amaçların ne derece gerçekleştirildiğini belirsiz kılmaktadır.

11. Müstakil sınıflarda sınıf öğretmenleri, bilgi düzeyindeki amaçları 4. sınıflarda ayrı, 5. Sınıflarda ayrı değerlendirmektedirler. Birleştirilmiş sınıflarda ise, yıl esasına göre 4. ve 5. sınıflardaki öğrenciler ortaklaşa değerlendirilmektedir. Oysa, birleştirilmiş sınıflarda 5. sınıf öğrencileri bir önceki yılda Sosyal Bilgiler dersinin yıl ünitesini almış, bilgi düzeyini ve alt yapısını oluşturmuş, 4. sınıftaki öğrenciler ise, ilk defa Sosyal Bilgiler dersiyle karşılaşmışlardır. Bu durumda 4. sınıf öğrencilerinin program amaçlarına ulaşması güçleşmektedir. Yukarıda açıklanmaya çalışılan, birleştirilmiş sınıf Sosyal Bilgiler Programı'nın uygulama sonuçları ile programda belirtilen 29 amacın gerçekleştirilme düzeyindeki belirsizlikler bu çalışmaya konu olmuştur.